

Vereniging voor natuur-
en milieueducatie

De Adder

I.V.N.-afdeling

Westerveld

Verschijnt tweemaal per jaar

Jaargang 20 nr. 1

Juni 2012

IVN-Westerveld

Bestuursleden

vacature	voorzitter
Marjan Bralten	secretaris
Henk Barendsen	penningmeester
Jeannette Heun	
Jan Nijman	
Albert Raven	

Secretariaatsadres:

IVN – afd. Westerveld
p/a Marjan Bralten

Postadres: Bos 1A
7963 SG Ruinen

Telefoon: 06-12 355 145

Email: bralten17@zonnet.nl

Informatie over IVN Westerveld:
www.ivn-westerveld.nl

Werkgroepen:

Kinderclubs
Snuffelclub Dwingeloo,
Natuurclub Ruinen

Gidsen
Dwingelderveld, Drents-Friese Wold

Korte cursus

Communicatie

Adder, Website

Presentatie

IVN-kraam

Diversen:
Blauwe brigade,
Natuurwerkdag,
Midwinterwandeling,
Scholenproject Pigeaud,
Oktobermaand Kindermaand
Natuurgidsencursus IVN Westerveld-Oost-
stellingwerf

In deze Adder:

Voorwoord	3
Bestuursmededelingen	4
Nieuw educatief programma in drents-Friese Wold	5
Nieuws over Scharrelkids	6
De bijzondere belevenissen van een vogelaar	
Ieder kind heeft recht op natuur	7
Buren in het bos	8
<i>Jeugdherinneringen</i> — Kikkers	
Dwingelder kinderen in de natuur	9
Zonder natuur geen dagelijks leven	10
Een IVN-weekend op Terschelling	11
<i>Jeugdherinneringen</i> — Het begin van de verwondering	12
<i>Jeugdherinneringen</i> — Guichelheil	
Natuurclub Ruinen	13
<i>Jeugdherinneringen</i> — Mijn grote jeugdliefde	
<i>Jeugdherinneringen</i> — Natuurramp	14
<i>Jeugdherinneringen</i> —Hoe een Drentse boerenzoon en weidevogels elkaar lief kregen	
Natuurwerkdag	15
WoesteLand	16
De Postduif	17-18
<i>Jeugdherinneringen</i> — Koolzaadvelden	18
<i>Jeugdherinneringen</i> — Vrij buiten in de natuur	19
10 Tips om tekenbeten en de ziekte van Lyme te voorkomen	
<i>Jeugdherinneringen</i> — Wijs met de natuue	20
<i>Verhaal:</i> De bijenkoningin	21
<i>Verhaal:</i> Help! Een bij ...	21-22
IVN-Westerveld groene agenda	23

IVN-Westerveld

Voorwoord

In deze Adder kun je verrassende bijdragen lezen van verschillende leden over hun vroege natuurervaringen. Een aantal van ons groeide op met de natuur op het platteland: weidevogels, kikkers die in het gras wegspringen en kiemend kippenvoer. Anderen groeiden op in de stad. Ouders namen hen soms mee de natuur in, anderen ontdekten de natuur pas later.

De cursisten van de natuurgidsencursus groeven onlangs ook hun jeugdherinneringen toen ze zich onder leiding van Mariet Keuning bogen over natuurbeleving. Ook daar kwamen leuke verhalen naar boven: de ontdekking dat er uit een eikel een boom kan groeien of de herkenning van het geluid van een koolmees. Iedereen heeft een eerste natuurbeleving, al is die soms is die wat in de vergetelheid geraakt.

Het is een uitdaging voor ons om alle kinderen een unieke natuurbeleving mee te geven. De snuffelklup in Dwingeloo werkt daar al heel lang aan, en het project van Renée Pigeaud doet dat op een andere manier. Met de natuurwerkdag bereiken we jaarlijks een flinke groep jongeren. Dit jaar is op initiatief van Marjan Bralten in Dwingeloo een Natuurclub in Ruinen gestart. Met Scharrelkids hopen we weer andere kinderen te bereiken. En ten slotte zit er onder de vlag van 'Oktobermaand kindermaand' weer een leuke in oktober weer een leuke activiteit voor kinderen in de planning.

In deze Adder kun je over veel van deze activiteiten lezen. Het leek ons als redactie leuk om de Adder aan het thema 'Kinderen en natuur' te wijden. Lang niet alle leden hebben hun eerste jeugdervaring aan ons toevertrouwd. Dat is ook niet erg. Maar vergeet die ervaring niet. Mogelijk kan het je inspireren, samen met de verhalen uit deze Adder.

Namens het bestuur wens ik jullie een fijne zomer,

Jan Nijman

Van het bestuur

Na de ledenvergadering van 14 maart zijn we als bestuur in vernieuwde samenstelling verder gegaan. Rien Cardol – die een paar jaar zijn functie als voorzitter met veel enthousiasme en energie heeft vervuld, is in die vergadering afgetreden. Het bleek voor hem toch lastig om zijn nieuwe baan als verenigingssecretaris van het landelijke IVN te combineren met een functie als afdelingsvoorzitter. Gelukkig meldde Albert Raven, natuurgids in opleiding, zich als nieuw bestuurslid. Maar daarmee hebben we nog geen voorzitter. Hopelijk lost zich dat op. Nu Jeanette Heun langzaam herstelt van haar heupfractuur, beginnen we als bestuur weer op redelijke kracht te functioneren.

Seizoensafsluiting

Op vrijdagavond 6 juli houden we onze seizoensafsluiting bij en in het Leggelderveld. Het is een gevarieerd heideterrein met onder andere Beenbreek, gevlekte orchis en ringslangen. Albert Raven en Barry Konijn, cursisten van de gidsencursus hebben dit terrein – dat in bezit is van Natuurmonumenten – hun adoptieterrein. Na een korte rondwandeling over dit gebied sluiten we het seizoen af met een hapje en drankje. Exacte details van de afsluiting ontvangen jullie nog. Noteer vrijdagavond 6 juli in je agenda.

Werkgroepen

Onze afdeling kent verschillende werkgroepen zoals de Blauwe brigade, Snuffelclub Dwingeloo, Natuurclub Ruinen, werkgroep korte cursussen, Natuurwerkdag en Midwinterwandeling. Er zijn er meer, ze staan in het colofon. Ken je ze allemaal? Wij vinden het belangrijk dat de mensen in de werkgroepen van het bestaan van de andere werkgroepen weten. Dat ze van elkaar weten wat ze doen bijvoorbeeld of dat ze weten wie in de verschillende werkgroepen zitten. Daarom organiseren we op zaterdag 13 oktober een werkgroepenmiddag in het buitencentrum van de Haagse school- en kindertuinen in Wilhelmi-

naoord. We nodigen daarvoor iedereen uit die in een van de werkgroepen zit.

We maken er een leuke middag van waarin in ieder geval veel ruimte is om elkaar te informeren. Na de zomervakantie zullen we het programma voor die middag verder uitwerken.

Oktobermaand Kindermaand

Ook dit jaar doen we als IVN Westerveld weer mee met de Oktobermaand Kindermaand. In voorgaande jaren hadden we veel succes met het maken van een groot natuurschilderij, maar dit jaar wilden we toch wat anders. Omdat dit jaar het jaar van de bij is, willen Janine Moes, Helma Meijer en Marjan Bralten een groot bijenhotel maken. Een kunstenaar zal de architect zijn van het hotel, dat hopelijk een permanente plaats krijgt bij het Infocentrum in Lhee. Wat het gaat worden is nog een verrassing. De kinderen gaan het vullen met allerlei materialen zoals bamboe, riet, hout of zelfs gasbeton en dakpannen. We gaan aan de slag op zondag 28 oktober bij de werkschuur van SBB bij het Infocentrum in Lhee. We beginnen om 14.00. Nader bericht volgt.

Voor meer informatie over Oktobermaand Kindermaand: kijk op www.kindermaand.nl

Financiële gift van de Natuurwerkgroep Diever

Tijdens de ledenvergadering van de Natuurwerkgroep Diever, op 27 maart is besloten de vereniging op te heffen. Natuurlijk was dat voor sommige leden een pijnlijke beslissing. Belangrijkste reden voor opheffing was een tanende belangstelling voor activiteiten en het feit dat het moeilijk was nieuwe bestuursleden te vinden. Het bestuur van de Natuurwerkgroep wil de resterende financiële reserve van de vereniging een passende bestemming geven. Aan IVN Westerveld heeft de vereniging gevraagd of we ideeën hebben voor een project. We erover dit te gebruiken voor een natuuractiviteit voor kinderen in Diever, maar op dit moment zijn er nog

geen concrete plannen.

Contributieverhoging

Het IVN is begin mei – met de lancering van de vernieuwde website - gestart met een landelijke ledenwerking. Nieuwe leden steunen daarmee het werk van het IVN en kunnen, als ze dat willen, ook gekoppeld worden aan een afdeling. De contributie voor het landelijk lidmaatschap is vastgesteld op 24 euro. Wordt een nieuwe lid ook lid van de afdeling, dan ontvangt de afdeling 12 euro..

Bij onze afdeling is de jaarlijkse contributie momenteel 16 euro, 8 euro lager dan de contributie voor leden die zich aanmelden bij het landelijk IVN. We vinden het om verschillende redenen niet handig dat onze contributie afwijkt van de landelijke contributie. Een van de redenen is dat er in onze boekhouding niet veel financiële speelruimte is. Onze contributie is de afgelopen tien jaar niet verhoogd. We hebben daarom op de ledenvergadering van 14 maart voorgesteld de contributie in twee stappen te verhogen met 8 euro. Op die vergadering is besloten de jaarlijkse contributie in 2013 te verhogen naar 20 euro en in 2014 naar 24 euro. De verhoging van 8 euro zal ook gelden voor gezinsleden (wordt dan 14 euro) en donateurs (wordt dan 18 euro). De contributieverhoging voor 2014 zal besproken worden op de ledenvergadering van 2013.

Nieuw educatief programma in Drents-Friese Wold

‘Woordvoerders van de Natuur’! Zo luidt de titel van het nieuwe educatieve programma in Nationaal Park Drents-Friese Wold. Momenteel wordt er hard gewerkt aan de ontwikkeling van dit programma, bestemd voor de groepen 7 en 8 van de basisschool. IVN en Staatsbosbeheer werken landelijk samen, en hebben de ambitie om via ‘Woordvoerders van de Natuur’ een positieve bijdrage te leveren aan het vergroten van de betrokkenheid van de jeugd met de natuur. De kinderen van nu zijn immers de beslissers van de toekomst. Omdat kinderen tegenwoordig minder buiten komen, ontstaat de relatie jeugd en natuur niet meer vanzelf. En die relatie met de natuur is heel belangrijk, zowel voor draagvlak voor de natuur, als voor de ontwikkeling van het kind. Al met al een zorgpunt, en IVN en Staatsbosbeheer delen deze zorg.

Woordvoerders van de Natuur draait inmiddels op ruim twintig plekken door heel Nederland. Steeds zijn in de natuurgebieden en nationale parken verschillende programma’s ontwikkeld. Elk natuurgebied of nationaal park heeft tenslotte zijn eigen unieke waarden, en de programma’s sluiten daar zoveel mogelijk op aan. De programma’s hebben allen een eigen

werking met een historicus, een oud-onderwijzer en medewerkers van het Buitencentrum Drents-Friese Wold. Vrijwilligers werken van meet af aan mee aan de ontwikkeling en hebben stevig bijgedragen aan de ideeën middels een brainstorm. Het programma zal plaatsvinden in het Aekingerzand (Kale Duinen). De leerlingen zullen ontdekken dat het een zeer bijzonder natuurgebied is, waar weer en wind vrij spel hebben. Sinds enkele jaren stuift het zand weer, doordat veel bomen zijn gekapt. De leerlingen zullen kennismaken met dit gebied, en de bijzondere dieren en planten die er leven.

Het programma begint met een voorbereiding op school, waar mogelijk begeleid door een boswachter of een betrokken vrijwilliger. Na een spannend bezoek aan het natuurgebied, eindigt het programma met een presentatie. Dit alles maakt ‘Woordvoerders van de Natuur’ een bijzonder programma. De leerlingen kruipen tijdens dit educatieve programma in de huid van bijvoorbeeld een reiziger, dier, onderzoeker, journalist of een andere beroepsbeoefenaar. De leerlingen ontdekken hiermee het natuurgebied op een manier die bij hen past. Bovendien presenteren zij hun bevindingen aan volwassen publiek. De leerlingen laten hun stem horen: dit keer zijn de leerlingen de woordvoerders van de natuur!

Het programma is dan ook gebaseerd op zelfontdekkend leren. Hierbij is het de bedoeling dat de leerlingen veel zélf aan de slag gaan. De kinderen spelen een ‘rol’ in het programma waarbij zij uitgedaagd worden om meer te weten te komen over de natuur. Dit betekent o.a. dat de ouders / begeleiders de leerlingen tijdens het veldbezoek stimuleren om de opdrachten uit te voeren. Het is heel nadrukkelijk niet de bedoeling dat zij zelf de antwoorden geven.

Half juni is de pilot gepland, dan wordt bekeken hoe het programma door de

leerlingen wordt ervaren. Vervolgens wordt er naar gestreefd de eerste groepen na de zomervakantie in het gebied te ontvangen. Daarbij richten we ons op de scholen uit omliggende gemeenten.

Meer informatie over dit project vindt je op www.woordvoerdersvandenatuur.nl.

Allard Polak

Aekingerzand

thema en zijn in nauwe samenwerking met de boswachter en een lokaal NME-centrum tot stand gekomen. In Nationaal Park Drents-Friese Wold wordt aan het programma gewerkt door medewerkers van IVN Noord, in samen-

werking met een historicus, een oud-onderwijzer en medewerkers van het Buitencentrum Drents-Friese Wold. Vrijwilligers werken van meet af aan mee aan de ontwikkeling en hebben stevig bijgedragen aan de ideeën middels een brainstorm. Het programma zal plaatsvinden in het Aekingerzand (Kale Duinen). De leerlingen zullen ontdekken dat het een zeer bijzonder natuurgebied is, waar weer en wind vrij spel hebben. Sinds enkele jaren stuift het zand weer, doordat veel bomen zijn gekapt. De leerlingen zullen kennismaken met dit gebied, en de bijzondere dieren en planten die er leven.

Nieuws over Scharrelkids

Scharrelkids is een nieuwe aanpak om natuureducatie uit te dragen voor IVN afdelingen. Het is een eigentijdse cursusopzet voor opvoeders, ontwikkeld op het landelijk bureau van het IVN.

IVN-ers weten natuurlijk allang dat belangstelling bij kinderen voor de natuur niet vanzelf komt. Natuureducatie is een kwestie van met de paplepel ingieten. Maar in de huidige tijd komt dat er steeds minder van door meer afstand tot de natuur en het quality time management van de ouders. En kinderen kiezen vaak de weg van de minste weerstand waardoor passief vermaak van tv en computer makkelijker is dan buiten spelen. Toch blijven ouders en grootouders een belangrijke voorbeeldfunctie houden. Ze hebben daarbij een zetje nodig.

Speciaal voor (groot)ouders en opvoeders biedt IVN daarom de cursus Scharrelkids aan. Vol met tips en informatie over natuur en natuurbeleving voor kinderen, waardoor het makkelijker en leuker wordt om erop uit te gaan. De cursus 'Scharrelkids' bestaat uit 2 á 3 dagdelen. Ouders, grootouders en andere opvoeders die willen leren hoe ze leuk, zinvol, gemakkelijk en laagdrempelig met hun kinderen in de natuur kunnen spelen kunnen meedoen. Zo is er bij activiteiten bij voorbeeld de optie tijd. Heb je weinig tijd dan kun je een gemakkelijk en snel uit te voeren activiteit kiezen. Het bijzondere aan de cur-

sus: volwassenen en kinderen volgen hem samen. Het is met nadruk een gezellige cursus. De volwassenen leren van de IVN cursusleiding om buiten ontspannen en improviserend de kinderen natuurbelevingen te bieden. Tegelijk zorgen we er natuurlijk voor dat de kinderen het leuk hebben. Zo worden de kinderen meer vertrouwd met de natuur. En zo worden het kids die lekker rondscharrelen buiten, Scharrelkids dus.

Op 21 januari werd de eerste aftrap gegeven in een bijeenkomst door Allard Polak, IVN-medewerker educatie en communicatie Nationaal Park Drents-Friese Wold. Na een presentatie over de cursus achtergronden en de opzet konden wij oefenen met typische Scharrelkids activiteiten om de smaak te pakken te krijgen, net zoals we dat de ouders/grootouders zullen doen bij een cursus. Op zaterdagochtend 4 maart hebben degenen die niet weerhouden werden door ziekte of vastgevroren auto's in extreme kou buiten geoefend met hun kinderen + vriendjes/vriendinnetjes. Zo hebben we eerst zelf een soort Scharrelkidscursus gevolgd, zodat we weten waar we het over hebben.

Op de eerste lentedag hebben we teruggeblikt en nagedacht hoe we Scharrelkids binnen IVN Westerveld op willen zetten, wie wat gaat doen, wat de doelgroep wordt, of er een samenwerking

met IVN Hoogeveen mogelijk is, hoe we de media gaan betrekken. Dat heeft ge-

resulteerd in de opzet van een werkgroep. Tot nu toe hebben de werkgroepleden in verschillende doelgroepen gesondeerd hoeveel belangstelling er is voor zo'n cursus (campings, personeelsvereniging, buurthuizen, scholen, dagverblijven). Voorlopig tonen scholen en dagverblijven de meeste belangstelling. Wel toezeggingen voor gebruik van buurthuis (tegen betaling), of verspreiding via bestaande adressenbestanden van een flyer, maar ook afhoudende reacties als blijkt dat er geld betaald moet worden voor de cursus: 20 euro voor 3 dagdelen plus een boekje vol activiteiten voor de deelnemende ouders/grootouders lijkt ons een redelijk bedrag. Het blijft de kunst om ouders en grootouders te bereiken. Misschien kan het via het kanaal van de scholen en dagverblijven, misschien gaan we gewoon over tot een cursusaanbod met open inschrijving. Op dit moment zijn de plannen nog steeds in voorbereidend stadium.

Namens de werkgroep

Ans Lutgerink, Tolweg 8, Geeuwenbrug

De bijzondere belevenissen van een vogelaar

Onlangs verscheen postuum het boekje 'De bijzondere belevenissen van een vogelaar' van Fred van Vemden. Veel IVN'ers kenden Fred als vogelaar, natuurliefhebber, onderwijzer, grondlegger van de Vogelwacht Uffelte en bovenal als een intens vriendelijk mens. Fred schreef het boekje in de laatste maand voor zijn overlijden op 22 december 2010. Zijn zus, Rieja Brouwer-van Vemden verzorgde de uitgave.

Hieronder een kort fragment, waarin Fred als trotse vader aan het woord komt. Het is 1978 en de mannen van de Vogelwacht willen de jongen van een steenuilenpaar ringen. Er is een probleem: de toegang tot het nest in een boomholte is slechts 5 cm in doorsnee.

"Daar kunnen we met onze handen bij lange na niet inkomen. Goede raad is meestal duur, maar de oplossing bleek eenvoudig. Marco, mijn zoontje van 4 jaar en 10 maanden, stak zijn kleine handje zo in het gat en op onze aanwijzingen toverde hij een jonge steenuil uit de holte, waarna er nog 4 volgden. Zo'n jongen groeit natuurlijk helemaal op met vogels en was er helemaal niet bang voor." Over kinderen en natuur gesproken!!

Rien Cardol

Ieder kind heeft recht op natuur

Natuur zet kinderen aan tot meer bewegen, stimuleert de motorische ontwikkeling en verbetert hun concentratievermogen en sociale ontwikkeling. Onderzoek van o.a. de Gezondheidsraad en Wageningen Universiteit tonen dat aan.

Prinses Irene wil het recht op natuur zelfs graag laten opnemen in het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties en we zijn het er vast allemaal over eens zijn: ieder kind heeft recht op natuur en natuurbeleving!

Toch blijkt dat 70% van de Nederlandse kinderen niet één keer per jaar in de vrije natuur komt. Daar willen wij als mens, als IVN vrijwilliger én als bedrijf wat aan doen. Maar wat dan.....?

We kregen een twaalfstal jongelingen mee op Beleef de Natuur! Een gemêleerd groepje, de één kwetsbaar in zijn autismespectrumstoornis, de ander druk door de ADHD, de volgende erg wijs en “dagelijks in het bos, dus ik weet er heel veel van”. Duidelijk dat een lezing over paddenstoelen hier niet gaat werken! In plaats daarvan deelden we de groep in vieren en gaven elk groepje een zoekkaart en spiegelstukjes en de opdracht zoveel mogelijk verschillende paddenstoelen te vinden.

“Boswachter, boswachter, we hebben er weer één!!” werd er door het bos geschreeuwd, en dan gingen wij kijken en vragen; waarom is dat dan die paddenstoel, wat zie je er aan en hoe en waar groeit-ie? Krulletje op de score-lijst en op naar de volgende! Het groepje met de meeste verschillende (door ons goedgekeurde) soorten was de winnaar! En hoewel onze kennis over paddenstoelen duidelijk minder was dan dat van een ervaren paddenstoelengids, was het plezier van de kinderen én van ons driedubbel zo groot! Het gaat om de beleving.

Een andere keer gingen we sporen zoeken. Wat zijn sporen? De meeste kinderen komen op ‘voetsporen’, prenten en noemen dan een aantal dieren waarvan ze de prenten kennen. Maar er zijn ook holletjes en hollen, vraatsporen, uitwerpselen (‘poep’), braakballen (‘kots’), veegsporen, ligplekken,

geluiden, dode dieren, haren, veren... “Jeetje, wat is er veel te zien in het bos!” Vervolgens gaan ze zelf op zoek: “is dit ook een spoor? En dit?” Ooit gezien dat er sparappels onder een beuk liggen? Hoe komen die daar nou? Een beuk draagt toch geen sparappels? Grote ogen en verwondering... wel gezien, maar nooit bedacht dat een specht daarmee bezig was!

Al met al gaat het om de beleving! En zelfs als je niet vindt

wat je zoekt, was de zoektocht tóch spannend en vind je wel wat anders. Bijvoorbeeld reeën in plaats van vogeltjes. Of een libellelarve die een kikker-visje opeet in plaats van die bruine kikker. Wat een avontuur!

En telkens merken we dat de bijzondere kinderen soms net wat meer uitleg willen hebben, omdat ze nou eenmaal gericht zijn op details, of dat ze toch nog even in de boom moeten klimmen of

liever een stukje alleen op pad gaan om echt die kikker te vinden waarnaar ze op zoek zijn. En die ruimte is er ook; het bos is groot genoeg en wij houden een oogje in het zeil.

Als er na afloop gezegd wordt “is het nu al afgelopen? Mogen we volgende week weer? Wat was er veel te zien!”, dan hebben we het goed gedaan en de kinderen iets moois meegegeven in hun leven.

Jan Wermink en Petra Vos, Wevo Outdoor

Nog meer (foto)verslagen zien? Kijk via www.wevooutdoor.nl op onze facebookpagina.

Al met al gaat het om de beleving! Al vind je niet wat je zoekt, de zoektocht was toch spannend.

Buren in het Bos

De oorsprong van dit kinderprogramma ligt in een in landelijk natuur-educatief project “van Luchtkasteel tot Dassenburcht”, in 2002 speciaal ontwikkeld voor particuliere landgoedeigenaren. Doel was om schoolkinderen van groep 1 t/m 8 te betrekken bij de natuur van een landgoed. Ook mevrouw Pigeaud van het “Ooster- en Westerland” in Uffelte had zich bij dit initiatief aangesloten. Op een van onze IVN-bijeenkomsten vroeg ze om praktische ondersteuning vanuit onze afdeling. Al snel was toen een werkgroep gevormd, die aan de slag ging met het programma. Meteen bleek, dat de opzet van het oorspronkelijke project nauwelijks aansloot bij een natuurgebied als het Ooster- en Westerland en eerlijk gezegd ook niet bij onze ideeën. We hebben er toen maar onze eigen draai aan gegeven.

We zijn in 2003 in het klein begonnen met een activiteit voor de groepen 5 en 6 van de basisscholen van Uffelte, Wapserveen en Diever. In de loop der jaren hebben we een geheel eigen programma en een eigen werkwijze ontwikkeld. Stap voor stap hebben we dat uitgebreid tot de andere schoolgroepen.

pen. Omdat de relatie met het Luchtkasteel-project eigenlijk minimaal was, hebben we het geheel uiteindelijk ondergebracht bij IVN Westerveld onder de naam “Buren in het Bos”.

Dit project bestaat al weer bijna tien jaar en richt zich nu op de echte burenen van het bos Ooster- en Westerland: de basisscholen van Uffelte en Wapserveen. Om en om draaien ze een jaar mee in het programma: het

“Eekhoornpad” voor de groepen 1 en 2, de “vreemde vogel Koeterwaal” voor de groepen 3 en 4, de “Buren-in-het-Bos” voor de groepen 5 en 6 en voor groep 7 en 8 het “Turfvaartje”, een cultuurhistorische wandeling, door mevrouw Pigeaud zelf verzorgd. Het

“Eekhoornpad” bestaat uit een verhaal over de eekhoorn en zijn bosvriendjes, dat op school door de leerkracht samen met een eekhoorn-handpop wordt voorgelezen. Daarna maken de kinderen in kleine groepjes een rondwandeling door het herfstbos, waarbij ze via allerlei spelletjes diezelfde bosvriendjes “tegenkomen”. “De vreemde vogel Koeterwaal” is een speurtocht voor groep 3 en 4 rond de avonturen van deze fantasievogel met al wat moeilijker opdrachten. Als beloning krijgt ieder kind een reeks verschillende Koeterwaal-stempels op een speciaal stempelblad. Bij het “Buren-in-het-Bos”-programma voor groep 5 en 6 is het echte veldwerk ingebracht. Met werkbladen en allerlei veldwerkmateriaal gaan de kinderen in drie groepen aan de slag met “Speuren naar Sporen”(diersporen), “Allemaal beestjes”(kriebelbeestjes) en “Groei en Bloei”(planten van bos en ven)

Voor de activiteiten wordt gebruik gemaakt van de veldwerkmateriaal van IVN Westerveld, de bijdrage van de scholen ad € 25,- p/j worden op de IVN-rekening gestort.

Diet Prinsen

Jeugdherinneringen

Kikkers

Een weiland, genaamd het Gulbroek op de Veluwe ergens in de jaren '50. Gras komt ver boven mij uit. Pa maait het gras met twee paarden voor de grasmaaiër. Onze Mies en het bruine blesje van de burenen.

Ik mag niet door het hoge gras lopen, want dan kan het niet meer goed gemaaid worden. Ik vind het echter wel heel spannend. Allerlei bloemen en halmen zo ver als mijn oog reikt.

Maar dan ontdek ik op de grasstoppels tussen de rijen gemaaid gras groene kikkers. Kleintjes maar ook heel dikke. Ik probeer ze te vangen.

Eerst een kleintje, dat al snel weer wegspringt. Later ook grote dikke vette kikkers. Ze zijn alleen niet vet, ze zijn gewoon droog. Als ik ze weer loslaat heb ik nog gewoon schone handen. Nou ja, schoon?

Natuurlijk zit de modder dik op mijn handen, maar ook op m'n knieën. Straks even wassen bij de kleine sloot, want bij de grote sloot mag ik niet komen.

Henk Barendsen

Dwingelder kinderen in de Natuur

Al weer meer dan twintig jaar geleden, om precies te zijn in 1989, werd in Dwingeloo de Snuffelklup, een natuur- en milieugroep voor kinderen, opgericht. Het was een van de vele kinder-activiteiten, die het Sociaal Cultureel Werk in Dwingeloo in die tijd organiseerde. Aanleiding voor deze speciale club was het geweldige succes van het schoolproject "Blij met de Hei", dat de provinciale NME-consulent Geert de Vries met de Dwingelder scholieren had uitgevoerd. Het leek ons belangrijk om het enthousiasme van de kinderen voor de natuur te blijven stimuleren. Twee, of beter gezegd anderhalve, vrijwilligers (eentje kon er slechts beperkt tijd in steken) namen een aantal keren per schooljaar de Snuffelkinderen mee de natuur in. De belangstelling varieerde van tien tot twintig kinderen tot soms wel 40. In die zin is er tot nu toe weinig veranderd.

Wat wel veranderde was het programma. In het begin was er niks, behalve het enthousiasme van de leiding. Er waren geen materialen, nauwelijks budget en vooral geen voorbeelden, waaraan we ons konden optrekken. Onze enige steun en toeverlaat, en dat mag wel eens gezegd worden, was toen al Staatsbosbeheer. En dan, en dat mag ook wel gezegd worden, met name in de persoon van Albert Henckel, die toen al, net als nu nog, altijd bereid was om mee te denken en faciliteiten te leveren.

Met de oprichting van een IVN-afdeling werd het allemaal een stuk gemakkelijker. Er kwam een natuurgidsencursus, die ons het een en ander aan vaardigheden bijbracht, er konden veldwerkmaterialen worden aangeschaft en er werden contacten gelegd met gelijkgestemden. Eindelijk hadden we na al dat pionieren wat handvaten om goed aan de gang te gaan. Op den duur is het hele Snuffelwerk bij het IVN onder gebracht.

De basis is nog altijd

hetzelfde als in het begin: het programma bestaat in principe uit maandelijks activiteiten 6 à 8 maal per jaar op woensdagmiddag van 13.30 uur tot 15.30 uur in de periode september/oktober tot mei/juni. Het speelt zich af in de directe omgeving van Dwingeloo, het streven is naar eenmaal per jaar als afsluiting van het seizoen een uitstapje buiten de gemeentegrenzen. De kinderen betalen per keer een kleine bijdrage (tegenwoordig €1,-), waarvan de lopende onkosten kunnen worden betaald.

*De Snuffelclub richt zich
jeugd in Dwingeloo uit de
groepen 6, 7 en 8 van de
basisschool*

De Snuffelclub richt zich op de lagere schooljeugd in Dwingeloo in principe uit de groepen 5, 6, 7 en 8, d.i. de leeftijdsgroep 8 t/m 12 jaar. Gestreefd wordt naar een min of meer vast "clubverband" met een presentielijst en persoonlijke uitnodigingen voor de activiteiten. Het blijft echter "open kinderwerk", in die zin, dat kinderen vrij zijn om wel of niet te komen, om een vriendje mee te nemen of zo maar eens voor een keertje mee te gaan. Publiciteit voor de Snuffelclub is te vinden in de gemeentegids Westerveld, in persberichten en in "Snuffelbrieven", uitgelevert wanneer er weer een activiteit

gepland is.

Het scala aan onderwerpen, dat aan de orde kan komen is zeer groot, alles wat zich in natuur en milieu voordoet, interessant is voor kinderen en per fiets bereikbaar is, komt in aanmerking. Zo langzamerhand is er een hele voorraad aan kant en klare programma's ontwikkeld, waaruit naar believen geput kan worden. Het zijn vooral speurtochten in diverse werkvormen, natuurknutsel-activiteiten en doe-dingen. Zo is er: Lentekriebels, Slangenspoor, Kikkerpad, Geuren en kleuren, Speuren naar Sporen, NK-Natuurkampioen, en nog veel meer. Groot succes is ieder jaar weer de natuur-werkmiddag bij Staatsbosbeheer. Regelmatig bouwen we ook met de kinderen ook een natuurtentoonstelling, waarmee we een breder publiek kunnen bereiken, bv. via het Bezoekerscentrum in Ruinen, het zorgcentrum in Dwingeloo of het SBB-infocentrum in Lhee. En nog steeds komen er nieuwe ideeën bij.

Op dit moment zijn we gezegend met een betrokken groep vrijwilligers van zes vrouwen uit onze eigen IVN-gelederen (Ietje, Joan, Margreet, Diet, Inge en Marijke) en een tamelijk vaste groep van zo'n twintig en soms meer kinderen. Ook buiten onze eigen kring komt er gelukkig steeds meer aandacht voor het kinderwerk. We werken waar mogelijk samen met de kindergroep Ruinen van Marjan en Els en maken deel uit van de overkoepelende IVN-contactgroep kindereducatie voor Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel.

Zonder natuur geen dagelijks leven...

Natuur bestond niet. Althans niet in mijn leventje, als jongeling in geboortestad Den Haag. Ik groeide op tussen steen en beton, en natuur als begrip was mij vreemd. Zeker in de eerste straat die ik bewoonde, de Esdoornstraat. Groen in naam, maar in de praktijk een stenen woestenije van rijen vooroorlogse huizen, aan een weg die aan beide zijden begrensd werd door stoepen, trottoirbanden en geparkeerde auto's. Het ouderlijk gezin bewoonde een sponde op de eerste verdieping, die je alleen kon bereiken na je door de spelonken van een donker portiek met twee trappen te hebben geworsteld. De Lebensraum van het eerste deel van mijn jeugd kenmerkte zich door harde materialen. Erg hard, zoals ik mocht ervaren, toen het vlees van een deel van mijn fysiognomie kapotschuurde over de straat die ik als mijn voetbalterrein beschouwde, en niet het unieke eigendom van autobestuurders die op weg zijn van A naar B. Het was een van de vele keren dat mijn moeder zich voor mij naar het ziekenhuis moest haasten...

Natuur bestond niet. Ik had er nog niet van gehoord, en ik heb dus ook geen mooie jeugdherinneringen aan slootjes met kikkers en zo, waar vaders hun zoons op het hart binden dat leven en dood door de Schepper worden beheerd, en dat Hij verlangt dat je de rechtschappen paden bewandelt, niet de makkelijke tussendoorweggetjes. Formeel gezien waren de wandelingen die mijn vader met mij door Zorgvliet, Meijndel, Clingendael en de duinen maakte wel natuurwandelingen, maar de reden was een andere. Ik geloof dat ik destijds ADHD avant la lettre was. Om mijn moeder te ontlasten nam mijn vader me op de zaterdagochtend vaak op sleeptouw, voor een goed gesprek. Het doel van al die stichtelijkheid was niet zozeer om mijn zintuigen op scherp te zetten in die stedelijke oases, maar om opvoedkundig te redden wat er te redden viel. Mijn kennismaking met groei en bloei kwam pas in mijn MAVO-jaren, toen ik in een schooltuintje aan de Mient echt iets mocht zaaien, dat later als Sterrenkers de kop opstak. Een wonder, en vooral omdat je het nog kon eten ook. Zou er toen iets bij mij zijn gezaaid, dat later ontsprong?

"Later" was toen ik mijn derde kroonjaar al achter de rug had. Ik ben een laterbloeier. Ineens was daar het besef dat ik een eik nog niet van een beuk kon onderscheiden, en de constatering dat dat toch te gek voor woorden was. Hoe ik die leemte in mijn algemene ontwikkeling te lijf ging, heb ik geloof ik wel eens verhaald. Ik ben op weg gegaan met de fietstassen vol geleende natuurboeken, door Zoetermeer, het toenmalige dorp dat met steen en beton een verdienstelijke reputatie had opgebouwd en vanaf 1970 mijn woonplaats. Bladje van de boom rukken, kijken en vergelijken. Blader blader. Blader blader bláder. Het weinige beetje zelfrespect dat ik heb, is toen opgebouwd. Ik mag mij nu niet geheel onbekwaam noemen op het gebied van bomen en heesters, inclusief hun Latijnse namen. En ik kan er ook nog wat bij vertellen ook. Waarom ze op die plaats staan, of ze moeilijk of makkelijk te onderhouden zijn, wat er bijzonder aan is, of juist niet. Daarmee wil ik mij natúúrlijk niet op de borst slaan, maar laten blijken dat het leuk is om over natuur te vertellen. Zover ben ik al gekomen. Ik ben nu natuurgids, al járen. Natuur is een deel van het dagelijks leven. Wat dat betreft is er veel veranderd met vroeger, toen natuur voor mij niet bestond.

Axel Wiewel*

*Axel Wiewel is freelance journalist en fotograaf, en natuurgids.

Ondanks de slechte weersvoorspellingen zijn ca 30 IVN-ers uit Westerveld op vrijdag 20 april 2012 naar Terschelling gegaan. Ieder deed dat op zijn eigen manier, de een nam de eerste boot en de ander nam de middag boot. Voor het eten waren de meeste mensen op het eiland. Na het eten was er bingo met voor ieder wat wils: eigenlijk was het een kennismakingsspel en dat lukte vrij aardig. En natuurlijk waren er prijzen te winnen: wie had het eerste een vertikaal rijtje en wie had als eerste een horizontaal rijtje en het hele 'bord' vol. Daarnaast was er voor elke deelnemer een prijsje te winnen, dus iedereen deed z'n best. Aan het eind van dit spel had iedereen met iedereen kennis gemaakt en waren de korvee taken voor het weekend eerlijk verdeeld. Zo kun je het aangename met het nuttige verenigen.

Zaterdagmorgen waren de weergoden ons niet gunstig gezind: regen. Wij zouden naar een boer met 100 hectare weiland. Iedereen had het regenpak aan. Wij kwamen bij een boer, die er alles aan deed om het de weidevogels naar de zin te maken: we hebben nog nooit zoveel verschillende weidevogels gezien en gehoord in de regen. Kievitseieren zoeken was een peuleschil. Ik kreeg meer de indruk dat deze boer 'weidevogel-man' was, dan dat hij boer was. Hij deed werkelijk alles om het de vogels naar de zin te maken: verho-

Herinneringsmonument V. Westhoff

Een IVN-weekend op Terschelling.

ging van de waterstand, 'plas-dras' percelen. Deze werden wekelijks bijgevuld met water. Verder hield hij er ook nog 100 koeien, die biologisch werden gehouden. De melk ging naar de enige zuivelfabriek op Terschelling, hij was ook de enige leverancier. Ik was werkelijk onder de indruk wat (nog) mogelijk is als je de bedrijfsvoering voor 100 procent instelt op weidevogels.

Na de lunch gingen we richting de Boschplaat, onder leiding van de (Staatsbosbeheer)-gids hebben we een

excursie gehad. Veel details en informatie kregen we doorverteld, het was inmiddels droog geworden en dat maakte dat de excursie erg interessant was. Ook maakte deze gids ons duidelijk dat nog niet iedereen de techniek van het gidsen onder de knie heeft, hier en daar maakte hij reclame voor de IVN-gidsencursus. Een aanrader. Aan het eind van deze excursie zagen we een bruidspaar, dat die middag net ingezegend was in de kerk te Hoorn, een kerk die al een paar jaar op Terschelling staat: werd gebouwd in 1280

en later uitgebreid in ca 1400 na Christus. Op vrijdagmiddag hadden we de koster al getroffen, die de kerk had 'aangekleed' voor de inzegening.

Na het eten, waar iedereen weer van had genoten, kwam er een echte boswachter langs om ons te laten genieten van zijn verhalen uit het verleden. Hij had een SBB pak aan, maar was ingehuurd via een uitzend bureau door SBB als medewerker.

Deze zelfde man hadden we ook ontmoet als koster in de kerk te Hoorn. Hij vertelde ons smakelijke verhalen: was bijvoorbeeld als 13-jarige begonnen in de melkfabriek op het eiland, was na vele jaren machinist geworden om tenslotte dan toch nog bij Staatsbosbeheer terecht te komen: daar lag zijn hart. Wij kregen dus

Op stap met de boswachter

smakelijke verhalen te horen over zijn ervaringen op het eiland.

En dan is het al snel weer zondag. Na het ontbijt ging ieder zijn weegs: binnen 1 a 2 uur was onze verblijfplaats al weer leeg: de een wilde de morgenboot en de ander ging naar een hotel, want die wilde er nog een paar dagen aan vastplakken. We hebben erg genoten, dit weekend: voor herhaling vatbaar. En perfect georganiseerd! Een pluim voor de mensen, die de zaak voorbereid hadden. Een weekend om nooit te vergeten.

Rieks Hoving

Wierschuur

Lepelblad

Landschapsbeheer met geiten

Jeugdherinneringen

Het begin van de verwondering

"Weet iej wat veur 'ne plante dat is?" vroeg mijn opa toen we naast het kippenhok stonden. Ik keek naar de bijzondere planten die daar groeiden, kiemplanten opgekomen uit op de grond gevallen kippenvoer. Er was een plant met breed blad. 'Dat is maïs', legde opa uit. Maïs kende ik nog niet. Maïsteelt bestond in de jaren '60 nog niet. Maar ik vond het wel fascinerend dat je uit kippenvoer planten kon laten groeien. Elke keer probeerde ik op een verloren hoekje wat zaad uit het voer uit te strooien om te zien wat er opkwam. Dat kan op een boerderij, daar is altijd wel plek voor zoiets. En thuis stopte ik een kastanje in de grond. Het werd een echte jonge boom.

's Zomers logeerde ik stevast een of twee weken bij opa en opoe op 'Wentink', de boerderij in Groot Dochteren (Achterhoek). We noemden opoe geen oma. Een oma was iemand die binnen zit thee te drinken. Onze opoe was altijd bezig: werken in de tuin, op het land of kippen en varkens voeren. Soms logeerde ik bij 'de Groene Wand', bij een oom en tante in de buurt van Verwolde. In die streek hebben alle huizen een naam, ook al staat die naam lang niet altijd op het huis. Iedereen weet dat het huis van opa en opoe Wentink heet, maar het stond nergens. Mensen gebruikten de naam van het huis eerder dan de familienaam. Het was voor mij een heel ver-

trouwde wereld.

Die logeerpartijen waren misschien wel het belangrijkste voor mijn natuurervaringen. Je ziet de planten groeien en ziet hoe biggen of een kalf geboren worden. De keer dat opoe een kip slachtte maakte veel indruk. Ik moet een jaar of zes geweest zijn. We zaten buiten, een zonnige morgen. Eerst plukte ze de veren – de kop was er al af, had opa denk ik gedaan zonder dat we er als kind bij waren – daarna sneed ze de kip open. Ze haalde de ingewanden eruit. Opoe wist precies wat bewaard moest worden en wat weg kon. Dat een lijf van binnen zo ingewikkeld in elkaar zit, vond ik een wonder. Paarse, rode en groene dingen zaten er in. Die middag aten we natuurlijk kip. Soms aten we iets bijzonders, zoals die keer dat we een 'patrieske' aten. Patrijsjes zaten wel in het grasland, en soms gebeurde het dat mijn oom die niet zag terwijl het het gras met een maaibalk maaide.

In de zomervakantie was er vaak veel werk op het land omdat de rogge geoogst moest worden. In mijn kindertijd gebeurde dat met een zelfbinder. Die maaide de rogge en bond het aan garven (schoven). Aan de rand en in hoekjes gebeurde dat met de zicht, en moest je de rogge zelf binden. Zo gauw de rogge van het land was, werden er stoppelknollen gezaaid. Het rooien van die knollen in de herfst was ook hand-

Grasklokje

werk. Zo raakte je vertrouwd met de seizoenen.

Soms liepen we over de weg naar de burens. 'D'n diek', zoals ze de weg noemde was een zandweg omzoomd door struiken en bomen: populieren, Gelderse roos, vlier, meidoorn. Namen van de struiken leerde ik van mijn moeder die dat allemaal wel wist. De mooiste planten stonden op een strookje land dat niet beweide werd: de grenstrook van een halve meter tussen het land van Wentink en de burens. Ik kan me grasklokjes herinneren. Die vraag van opa 'Weet iej wat veur 'ne plante dat is?' heeft me sinds mijn kinderjaren altijd beziggehouden. Nog steeds ben ik planten aan het leren. Die kinderjaren waren het begin van de verwondering.

Jan Nijman

Jeugdherinneringen

Guichelheil

Het is niet mijn vroegste herinnering, maar wel een heel belangrijke. We liepen met de biologieleraar door een braak liggend gebied in de stad. Niks te zien dachten wij. Dan roept hij: "Moet je kijken Guichelheil". In de wildernis, heel klein en knal oranje, prachtig! Later heb ik het tijdens vakanties in Oostenrijk en Italië gezien op droge stukken grond, het groeide zelfs naast de tent, ook de blauwe variant. Mijn familieleden kennen het plantje natuurlijk ook, maar op t.v. had niemand ervan gehoord toen er eens een vraag over kwam in een quiz. Een plantje wat bijna niemand kent komt bij mij steeds weer terug.

Jeannette Heun

Natuurclub Ruinen

In oktober 2011 is de nieuwe Natuurclub Ruinen van start gegaan. We zijn begonnen met het bouwen van een ringslangenbroeihoop in Koekangerveld. Na eerst uitleg over slangen en reptielen gehad te hebben in het Dorpshuus zijn ongeveer 30 kinderen in de stromende regen flink aan het werk gegaan en ze vonden het prachtig! (zie www.struunpad.nl). Een goede start dus!

De Natuurclub Ruinen is opgericht om kinderen van de basisschool in Ruinen (groep 5 t/m groep 8) lekker mee de natuur in te nemen en al doende ze van alles over de natuur te leren.

In het afgelopen jaar zijn er diverse activiteiten georganiseerd voor de kinderen. Zo hebben we diersporen gezocht (en gevonden!) in het bos. Samen met de boswachter hebben we gekeken bij het bosbeheer (bomen zagen met hele grote machines in het bos), maar zijn we ook met een imker op stap gegaan om naar honingbijen en solitaire bijen te kijken. In de winter hebben we gezorgd voor leuke binnenactiviteiten, zoals braakballen pluizen.

De organisatie deze Ruiner Natuurclub is in handen van Marjan Bralten en Els Oostveen, zelf moeder van

‘natuurkinderen’. De club is verbonden aan IVN Westerveld, waarvan Marjan sinds enige jaren secretaris is. IVN Westerveld heeft al meer dan twintig jaar een dergelijke kindernatuurclub in Dwingeloo, de Snuffelklup. Er kan dus waar nodig gebruik gemaakt worden van materiaal, kennis en kunde, die daar in de loop der tijd verzameld is. Marjan en Els geven daar samen met de kinderen hun eigen Ruiner invulling aan.

Met zeer veel plezier zijn er het afge-

lopen jaar allerlei activiteiten ondernomen met de kinderen, vaak ook met hulp van deskundigen op allerlei gebied. Het was opvallend hoe enthousiast en meewerkend deze natuurliefhebbers wilden meehelpen aan activiteiten voor de kinderen. Echt heel fijn om dat te merken. We hopen deze Natuurclub nog met veel enthousiasme voort te kunnen zetten!

*Els Oostveen en Marjan Bralten
mei 2012*

Jeugtherinneringen

Wat ik het liefste deed was buiten spelen. Met vriendinnen op het gras zitten en liedjes zingen zoals : Groen is gras en Kleine Katrijntje. Onderwijl zocht je naar torretjes en spinnetjes. Lieveheersbeestjes om in een lucifersdoosje met gaatjes of jampot met gaatjes in het deksel te doen en dan te bewonderen. Later werden ze weer vrij gelaten.

Van mijn moeder heb ik gehoord dat ik als klein meisje uit de bloempotten snoepte , de natuur om op te eten !

Thuis hadden we een aquarium met

vissen en wij moesten met een visnetje watervlooien uit de sloot scheppen en in een emmer mee naar huis nemen.

Natuurlijk was er nog veel meer te beleven aan de waterkant.

Ook op een braakliggend terrein was van alles te vinden zoals eieren van vogels , eenden , wilde bloemen en allerlei mooie steentjes.

Mijn verzamelwoede is toen begonnen met o.a. steentjes en schelpjes als we naar het strand gingen .

En in het bos waar we 2x per jaar

Mijn grote jeugdliefde

naar toe gingen met het hele gezin , leerde mijn vader ons van alles over vogeltjes en padvindderszaken , want dat was hij geweest toen hij jong was : padvinder.

Zodoende verdwaalde ik in het bos omdat ik een vogeltje volgde die zo mooi zong.

Gelukkig is alles goed afgelopen.

Belia Rombout

Jeugdhinneringen

Natuurramp

Niet elke vroege 'natuurervaring' is positief. Ik beleefde een mooie kindertijd in Tuindorp Oostzaan aan de rand van Amsterdam. Het was het dorp van de NDSM, de eens machtige scheepswerf aan het Noordzeekanaal. Ik kan me de stank herinneren als de Willem Barentsz er werd schoongemaakt: walvistraan met chemische reinigingsmiddelen. Op het veldje naast de werf klommen wij hoog in de bomen in de hoop iets van het schip te zien.

Op 14 januari 1960 lag er sneeuw in Tuindorp. In de vroege ochtend brak de dijk van het kanaal en binnen enkele uren stroomde de polder vol. Mijn vader was al naar zijn werk. We woonden boven een winkel, dus toen het water de verse sneeuw langzaam zwart maakte zagen wij dat van boven met spanning aan. Geen paniek - daar ging het te traag voor - maar het water steeg gestaag en niemand wist hoe hoog het zou komen. Er is nog een slechte krantenfoto waarop mijn moeder op een platte schuit staat met drie kleumende kinderen aan haar voeten. We werden afgezet op het 'hoge land' waar pa met de auto op ons wachtte.

Het was geen natuurfenomeen, deze overstroming: de dijk was slecht. Maar ik herinner het me wel als een natuurramp. De maanden die ik noodgedwongen bij mijn oma in Heemstede doorbracht, waren een beproeving: mijn ouders ver weg en op de school voelde ik me een boertje onder die deftige Heemstedse kinderen. Ze hebben er wel een prachtig oud bos - Groenendaal - en voor het eerst in mijn leven kon ik bij gunstige wind de zee ruiken. Dat wel!

Rien Cardol

Jeugdhinneringen

Hoe een Drentse boerenzoon en weidevogels elkaar lief kregen

Ik heb geluk gehad dat wij thuis een boerderij hadden in een Drents dorp. Een gemengd bedrijf, melkkoeien, varkens, kippen, aardappelen en suikerbieten. Als kind mocht je met je ouders mee naar het land waar zij werkzaamheden verrichtten.

Zo vond ik het eerste kievitsnestje met 4 eitjes gelegen in het grasland aan een greppel terwijl mijn ouders de koeien molken.

Ook vond ik aan de rand van een roggeakker een nestje van een patrijs met 15 eitjes. Ja, in mijn jeugdjaren kwamen op de essen tientallen patrijzen voor. Het biotoop was er ideaal voor de patrijzen. Kleine akkertjes met afwisselend granen en hakvruchten en veel onkruiden waar de patrijzen dol op waren. De kleine akkertjes en de patrijzen zijn helaas op een uitzondering na verdwenen.

In het grasland dat in het beekdal, de Drentse Aa lag, kwamen veel grutto's, tureluurs, graspiepers, veldleeuwen, etc. voor.

In mijn kinderjaren is de passie voor weidevogels ontstaan. Helaas is het concert van weidevogel-geluiden dat je vroeger elk voorjaar hoorde bijna verdwenen.

Er kwamen vroeger ook tientallen korhoenders voor in de omgeving van mijn geboortedorp.

Een keer had ik geluk dat ik een nest vond met 14 korhoen eieren in een heideveld. Ook zat ik op een zondagmiddag midden op een heideveld waar veel wulpen verbleven. Rustig zittend op een pijpenstrootjespol kon ik mooi observeren waar de wulpen na mijn verstoring weer hun nest opzochten. In een oogwenk vond ik later op de middag 4 nesten met wulpeieren. Nu heb ik dit voorjaar nog een nest met 3 wulpeieren gevonden op het grote Dwingelderheideveld, een grote bijzonderheid want vroeger kwamen op en in de omgeving van het Dwingelderveld tientallen wulpen voor.

Jan Arends.

Natuurwerkdag.

De eerste zaterdag in november wordt er landelijk een natuurwerkdag georganiseerd.

IVN Westerveld organiseert deze dag in de omgeving van Diever. In samenwerking met de boswachter van Staatsbosbeheer zoeken wij een terrein uit dat geschikt is om met kinderen aan het werk te kunnen.

De deelnemers zijn voornamelijk van de Scouting: 'Schultegroep' uit Diever en 'de Biezenhutters' uit Oosterwolde. Beide groepen worden door ons actief benaderd. Daarnaast zijn er meestal ook een paar 'losse opstappers'.

Het uittrekken van kleine boompjes op de heide is altijd weer nodig. Met werkhandschoenen aan en zaag of snoeischaar in de aanslag gaan de kinderen en volwassenen de boompjes te lijf. Voor de oudere kinderen is het soms mogelijk om samen met de boswachter en enkele enthousiaste ouders een grote boom om te zagen.

Tijdens een pauze halverwege de ochtend krijgen we van de scouting koffie, thee of limonade. De boswachter heeft voor

tussen de middag lunchpakketjes geregeld. Na de middag werken we nog even door. In 2010 hebben we van de verwijderde boompjes een takkenril gemaakt. In 2011 was er een heuse dierenambulance team actief: de kikkers en ander beestjes die zich tussen de heide hadden verstopt werden door hen in veiligheid gebracht.

Rond een uur of twee bekijken we met elkaar wat we bereikt hebben. De scouts en begeleiding gaan moe en tevreden naar huis.

Helma Meijer-Breekveldt

Een kindertekening over de natuur, gemaakt door mijn kleindochter Geesje. (8 jaar)

Zij vertelde er het volgende bij:

In het voorjaar, toen in onze achtertuin de vogels rondvlogen en tulpen en andere bloemen bloeiden, liep er een eekhoorn over een boomtak van de ene boom naar de andere. Dat vond ik mooie natuur.

Meindert Drijfholt

Het lukt IVN wel om jonge kinderen in aanraking te brengen met de natuur, maar de leeftijdscategorie van 12 tot 30 ontglipt ons. Er zijn te veel verleidingen en verplichtingen. Dat is jammer want in onderzoek van de Wageningen Universiteit onder leiding van professor Ag-

nes van den Berg, sinds kort hoogleraar Beleving van Natuur en Landschap in Groningen, is onlangs weer aangetoond hoe bepalend jeugdige natuurervaringen zijn voor de rest van iemands leven.

Het onderzoek werd gedaan op verzoek van WoesteLand, de 50 jaar oude jongerenorganisatie van IVN. Het zijn eigenlijk alleen dit soort organisaties – NJN, JNM, KNNV Jongeren – die nog wat jongeren weten te vangen voor de natuur. WoesteLand heeft hierin een eigen plek omdat het jongeren niet alleen aanspreekt op natuurkennis, maar ook op gezelligheid en samen buiten werken. In het jubileumboek dat vorig jaar verscheen staan prachtige verhalen van Woestelanders (voorheen WVK'ers) over de bepalende invloed die de club heeft gehad op hun leven. Het boek 'Van WvK tot WoesteLand' is nog te bestellen voor €22,50 via de IVN Servicedesk, servicedesk@ivn.nl of 020- 6228115.

IVN en WoesteLand willen de komende jaren meer samen doen. Heb jij kinderen of kleinkinderen die mogelijk geïnteresseerd zijn in een activiteit van onze jongerenorganisatie, wijs ze dan eens op de website www.woesteland.nl of stuur ze onderstaande informatie. Het tienerkamp 'Beauty and the Beezz' is dit jaar zelfs bijna in onze achtertuin (Echten)!

Rien Cardol

WoesteLand

De zomer in je bol met WoesteLand, de jongeren van IVN!

WoesteLand organiseert komende zomer vijf vakantie-weeken in de natuur, voor iedereen tussen de 12 en 30 jaar. Tijdens de deze weken wordt vrijwilligerswerk in de natuur afgewisseld met uitdagende workshops rondom een duurzaam of groen thema en uiteraard veel gezelligheid. De activiteiten van WoesteLand vinden plaats door het hele land en soms zelfs in het buitenland. Hierbij worden de mooiste plekjes aangedaan. Alle activiteiten zijn low-budget en midden in de natuur.

Beleef de natuur

Eén van de belangrijkste bezigheden tijdens de vakantie-weeken is het doen van natuurbeheerwerk. Er worden bomen gestoken of gezaagd, heide geplagd, slootjes gebaggerd en weilanden gehooïd. Ook wordt er soms op een biologische boerderij gewerkt. Allemaal activiteiten die leuk zijn om te doen, leerzaam zijn én bijdragen aan de ontwikkeling van het landschap.

Voor en door jongeren

Alle zomerweeken worden begeleid door enthousiaste vrijwilligers die zelf al vaker mee zijn geweest met activiteiten van WoesteLand. De begeleiders hebben trainingen gevolgd en ervaring in het begeleiden van (natuur)activiteiten voor groepen jongeren. Tijdens de activiteiten zijn altijd begeleiders met een EHBO-diploma aanwezig.

Zomerweeken 2012

- Beauty and the Beezz, 16 juli-22 juli, Echten (Drenthe) 12-15 jaar
- Wie is de Korenwolf?, 23 juli-29 juli, Zuid-Limburg, 16-25 jaar
- Uit de toon, 12 aug.-18 aug., Drenthe, 18-30 jaar
- Domaine de Royères, 15 aug.-25 aug., Frankrijk, 25-30 jaar
- Woeste Zinval, 20 aug.- 26 aug., 16-30 jaar

Nieuwsgierig geworden? Kijk voor meer informatie over de zomerweeken, data en inschrijving op www.woesteland.nl of stuur een e-mail naar info@woesteland.nl.

De postduif

De liefde voor het houden van postduiven is begonnen hoog op de bovenste verdieping van de eerste flat in Zoetermeer. Bij late thuiskomst zaten postduiven op de reling van de galerij uit te rusten van hun vlucht naar huis. Aan de voetringen viel te lezen dat sommige zelfs uit Dene-marken kwamen.

Mijn interesse was geboren.

Het eerste begin

Van drie oude deuren en wat gaas werd een kast op het balkon getimmerd. Van een kennis in Delft kreeg ik een doffer en een duivin om mee te kweken. De postduiven hobby was gestart. Loslaten mocht ik deze oude volwassen duiven niet want dan zouden ze onmiddellijk weer naar hun oorspronkelijke hok in Delft terugvliegen, werd me verteld en zo bleek het later ook. Bij een duivenmelker in Zoetermeer werden nog eens drie paartjes duiven geleend en zo werd mijn eerste ronde jonge duiven gekweekt.

Na de kweekperiode werden de oude duiven losgelaten en, zoals voorspeld, vlogen deze onmiddellijk terug naar het hok van hun oude eigenaar en keerden niet meer op het balkon terug.

De jonge duiven konden aanvankelijk niet goed vliegen en keken ruim een week de omgeving aan tot dat ze sterk genoeg waren om de sprong buiten het balkon te wagen. Na een paar vliegproeven kwamen ze op het balkon terug en dit balkon werd hun vaste thuishonk.

Elke dag kon ik ze nu laten vliegen, wat een pracht gezicht was vanaf de bovenste verdieping van de flat. Maar helaas ... Op gegeven dag werd ergens op de flat een tent over de balkonreling te drogen gehangen en er werd een vogelpoepje op het tentdoek geconstateerd. Het gevolg: een verbod van de huismeester en einde duivenplezier.

Maar de passie voor de postduif, die je vrij kan laten vliegen en die weer terug komt, heeft me niet meer losgelaten.

Als een postduif eenmaal als jonge duif aan de omgeving is gewend blijft hij naar dit hok terugvliegen, tenzij hij in een hevig onweer beland of door een roofvogel wordt nagezeten. Dan bestaat de kans dat hij gedesoriënteerd raakt of van

Een postduif kan 700 km of meer in een dag vliegen. Zijn gemiddelde snelheid ligt rond 75 km per uur.

schrik weg blijft en gaat zwerven. Ook mistig weer is slecht voor het oriëntatievermogen.

In de 1e wereldoorlog, toen communicatie zeer beperkt was, droegen soldaten kooitjes met postduiven met zich mee, om postduiven met berichten aan hun poot vanuit de linies berichten naar de thuiskazerne te laten vliegen. Een afstand van 700 km of meer wordt in een dag gevlogen. De gemiddelde snelheid ligt rond de 75 km uur en kan met wind mee tot boven de 100 km per uur oplopen.

Het kweken van postduiven

Na een periode van gescheiden rust, in verband met de rui, worden de volwassen duiven in het vroege voorjaar door de duivenmelker paarsgewijs voor een nacht bij elkaar in een nestbak opgesloten. Na deze huwelijksnacht is het paartje gekoppeld en blijven de twee voor het leven bij elkaar, tenzij de duivenmelker ze scheidt. Dan kan na een week van scheiding de duif met een andere partner hergekoppeld worden.

De duiven krijgen een broedschotel in hun broedbak en wat stroo. Onmiddellijk beginnen de duiven nu hun nestje in de broedschotel te maken.

Tien dagen na de koppeling worden twee eitjes gelegd, die na 17 dagen broeden uitkomen. Altijd twee eitjes, nooit meer. De duivin broedt nachts en de doffer overdag.

Tijdens de laatste dagen van de broedperiode, ontwikkelt zich in de kropwand van beide duiven een sponsachtig weefsel. Uit dit weefsel geven de ouders een kaasachtige duivemelk aan hun jongen over tijdens de eerste 5 dagen van hun leven. Daarna wordt er overgegaan op fijne zaadjes. Het jong steekt zijn snavel in de bek van de oude duif die dan prompt voer overgeeft en bij het jong zijn krop volpompt met voer en water. Dit gaat 25 dagen door. Dan heeft het jong ondertussen veren gekregen en begint ook zelf graantjes te pikken. Hij kan nu zich zelf bedruipen en wordt bij de ouders weggehaald.

De ouders zijn ondertussen aan een volgend legsel begonnen.

Havik en sperwer

Een duif kan zo'n 15 jaar oud worden

Heel vroeger werden duiven in duiventorens gehouden voor de mest op het land en het duivengebraad op tafel. Een postduif is geweldig in trek bij de havik en de sperwer.

Duiven vlees staat zeer hoog op hun menu. Postduiven zijn van nature altijd alert op een aanval door deze roofvogels. Ze vliegen als een kudde dicht bij elkaar en bij het zien van een roofvogel proberen ze boven hem te komen zodat de roofvogel geen duikvlucht op hen kan maken. Wie roofvogels dicht bij huis in de tuin wil zien moet postduiven gaan houden. Succes is verzekerd.

Verliezen dus ook. Eenmaal geslagen weten de duiven zich soms los te rukken en komen met diepe worden op het thuishok aan. Dit is de keerzijde van de medaille.

De wedvluchten

Als een duifje 5 of 6 dagen oud is, wordt hem een gesloten ring met een eigen nummer om de rechter poot geschoven. Aan deze voetring wordt later een geprogrammeerde chip vast gemaakt. Bij de invliegopening van het hok bevindt zich een platte antenne doos die zodra de duif met zijn voetring over deze plaat loopt, elektronisch het nummer van de voetring doorgeeft aan een klein rekenkasje met een registratie-moduul. Deze moduul wordt na het constateren door de duivenmelker naar zijn clublokaal gebracht waar de clubcomputer de moduul van alle deelnemers uitleest, de gemiddelde snelheid van elke duif uitrekent en zo een ranglijst produceert met de hoogste gemiddelde snelheid bovenaan. Deze duif heeft de wedvlucht gewonnen en krijgt 1500 punten. De andere krijgen volgens een verdeel sleutel

minder punten. De duif met de meeste punten aan het eind van het seizoen is de kampioen en de duivenmelker krijgt een beker voor zijn verzorging etc.

Het inkorven en de motivatie

In het wedstrijd-seizoen worden de duivinnen en doffers in een aparte afdeling van het duivenhok gehuisvest.

Vrijdagavond krijgt de vliegduif een half uur zijn partner in zijn broedbak waarna de duivenmelker de wedstrijd-duiven naar het clublokaal brengt. Hier worden de duiven boven een registratie-plaat gehouden voor ze in een metalen bak met een schuifdeurtje worden ingemand. Er gaan 30 duiven in deze mand. Later op de avond komt een gekoelde vrachtwagen de gevulde manden ophalen. Er kunnen 9 manden boven elkaar in 12 compartimenten, De wagen is aan beide zijden voorzien van deuren. In het midden van de vrachtwagen is een loopgang en er bevinden zich watertgoten aan de achterzijden van de manden water voor de duiven. De vrachtwagen gaat bij de clubs langs om de manden op te halen. Met zo'n 6000 duiven aan lading, rijdt hij dan naar de losplaats in België of Frankrijk om de duiven 's morgens te lossen. Bij de lange vluchten worden de duiven op de losplaats ook nog eerst gevoerd. Op teletext kan de liefhebber nu lezen hoe laat zijn duiven zijn gelost.

Op de losplaats worden de

schuifdeurtejs opengeschoven waarna op commando al de hoofddeuren van de compartimenten van de vrachtwagen open gaan en de 6000 duiven tegelijkertijd hun vrijheid krijgen. De duiven vliegen nu uit de manden en verzamelen zich in de lucht als een grote zwerm want de duif is een kudde dier. Er wordt meestal eerst een grote cirkel gevlogen waarbij de duiven zich oriënteren welke richting ze huiswaarts moeten vliegen. Bij goed weer zijn ze binnen een paar minuten boven de losplaats verdwenen en op weg naar huis. Daar wacht de duivenmelker op de thuiskomst van zijn duiven en om een snelle thuiskomst te motiveren vindt de vliegduif zijn jong of zijn partner in de broedschotel van zijn broedbak.

Hoe duiven zich oriënteren is niet bekend. Wel waar ze last van ondervinden bij het zoeken van de juiste richting. Dat is o. a. onweer, mist, langdurige zware regen, grote uitputting en grote schrik voor de roofvogels

Dat is de natuur.

John Breuer

Jeugtherinneringen

Licht. Een zonovergoten dag. Warmte. Het zoemen van miljarden bijen en koolzaadvelden om doorheen te lopen als door een doolhof. Een adembenemende zoete geur. Dat is mijn eerste natuurbeleving.

Mijn vader is imker en als kind ging ik graag met hem mee naar de polder om de bijen weg te brengen naar het koolzaad of mee om de bijen te controleren. Terwijl mijn vader bezig was met de bijen liep ik wel eens het veld in. Het koolzaad groeide hoog en ik was klein. In mijn herinnering was het koolzaad hoger dan ik groot was en kon ik er helemaal in verdwijnen. Wat een rust gaven die ijverige

bijen met hun gezoem. Met mijn vader naar de polder. Soms vroeg in de ochtend, soms in de avondschemer. Dan zagen we hazen en konijnen en met wat geluk hier en daar wat reeën.

Ik voelde mij gelukkig.

Marit

Koolzaadvelden

Mijn eerste ervaringen met de natuur had ik in Wageningen. De bossen namen een belangrijke plaats in bij de tijdsbesteding. Je speelde in de bossen. Je zocht naar ringslangen. Het clubhuis van de padvindsters lag midden in de bossen. Een ideaal oord om te speuren en te klimmen. Daar leerde ik de smaak kennen van de tamme kastanje, zelf “geplukt” uit de boom.

De Rijks HBS (zoals die toen heette) die ik bezocht lag vlakbij de Wageningse berg. Met mooi weer hadden we biologies in de vrije natuur. Met de flora in de hand gingen we bloemen determineren. Je leerde de aanwezige flora spelenderwijs, want eenmaal gedetermineerd herkende je de bloem die je op je wandeling tegenkwam en ont-hield je gemakkelijk de naam. Vogelherkenning kwam in het lesprogramma niet voor. Wellicht dat dit ook een van de redenen is van mijn geringe vogelkennis. Wel wisten we dat de Vlaamse Gaai schadelijk was en dat een vleugel een kwartje opbracht. Ook het vangen van Coloradokevers

werd door de Plantenziektenkundige Dienst met geld beloond.

Regelmatig hielp ik bij een boer. Ik herinner mij nog levendig de geboorte van een kalf enerzijds en het slachten van de kippen anderzijds. En dan het meewerken bij het hooien en de oogst van het graan. Een overzichtelijk kleinschalig gebeuren op een gemengd bedrijf. We leven nu in andere tijden. Een tijd waarin de Vlaamse gaai vrij mag rondvliegen en gewassen (nog steeds) worden gespoten ter voorkoming van schade. Ook de kleinschaligheid is verdwenen.

De verhuizing op mijn veertiende jaar naar Rotterdam maakte een einde aan dit leven dicht bij de natuur en het zou tot 2000 duren voor ik weer zo dicht bij de bossen kwam te wonen.

Jaap Stekelenburg

10 Tips om tekenbeten en de ziekte van Lyme te voorkomen

Wanneer je buiten bent en de temperaturen zijn boven de 10 graden bescherm jezelf dan tegen tekenbeten en verminder het gevaar van de ziekte van Lyme (Borreliosis) door de volgende tips op te volgen:

1. Weet waar je teken kunt verwachten, in gebieden waar veel struikgewas is en veel zoogdieren zoals eekhoorns, egeltjes, vogels, reeën of grote grazers dan is er een reëel gevaar omdat deze dieren de teken voeden en daarmee de populatie doen toenemen.
2. Gebruik een middel om de tekenbeten te voorkomen. Lees de instructies op de verpakking zorgvuldig want er is geen vaccin tegen Lyme dus voorkomen is essentieel. Volwassenen kunnen middelen met maximaal 50% DEET gebruiken, kinderen met maximaal 20%.
3. Heb een tekenverwijderaar bij je samen met desinfecterende doekjes. Hoe eerder je een teek verwijdert des te kleiner is de kans op besmetting.
4. Doe je broekspijpen in je sokken, daarmee voorkomt je dat teken via de binnenkant van de broekspijp naar boven kruipen. Lichte kleding maakt teken beter zichtbaar. Draag een hoofddeksel.
5. Neem een stok mee zodat je op bijna dichtbegroeide paden in het midden kunt blijven en zo voorkomt dat teken zich van de overhangende vegetatie laten vallen. Tik de struiken met de stok zodat wachtende teken zich eerder laten vallen.
6. Inspecteer je lichaam zorgvuldig na een dagje in de natuur, zorg dat je het hele lichaam inspecteert.
7. Voorkom teken in je huis, inspecteer je kleding en huisdieren voordat je naar binnengaat.
8. Verwijder de teken zorgvuldig, gebruik een tekentang of ander hulpmiddel en lees de instructies zorgvuldig.
9. Bescherm je huisdieren tegen teken, bespreek met de dierenarts wat je kunt doen om teken bij huisdieren te voorkomen.
10. Wees een ‘tick-buddy’. Inspecteer anderen op tekenbeten door te kijken op plaatsen die ze zelf niet kunnen zien, zoals achter op het hoofd.

André van Es

Aan mijn jeugd heb ik hele goede natuurherinneringen. Ik was bevoorrecht op te groeien in Huizen in het Gooi en met ouders die de natuur en natuurorganisaties een zeer warm hart toedragen. Natuur in brede zin.

Elke zondagochtend gingen we naar Artis in Amsterdam. Altijd weer iets te beleven, pas geboren leeuwenwelpjes, olifanten, giraffen. Zelf had ik veel interesse voor het Zeeaquarium en het reptielenhuis. De oppassers kenden ons wel. Het meest is me bijgebleven dat het terrarium van de pythons werd schoon gemaakt. De oppassers vroegen of wij een van de pythons wilde vasthouden. Ik durfde niet, mijn zus wel.

We wandelden vaak in het beukenbos van Crailoo of over de paarse heidevelden.

Van 8-12 jaar was ik lid van Bosvolk, de Snuffelklup in de jaren 60., met afwisselend buiten-en binnenactiviteiten. Zo gingen we bij voorbeeld paddenstoelen plukken en determineren. De leukste herinneringen heb ik aan het jaarlijks zomerkamp. Gewoon op de fiets naar Maarn of Doorn. Al die jaren was Flip de Nooyer een van de vaste begeleiders.

Vanaf 12 jaar kon ik overstappen naar de Vrije Vogels (jeugdclub 12-16 jaar), de Junior Rangers van de jaren 60. Een Jaar was ik actief tot het zomerkamp op Vlieland. We hadden alleen maar interesse voor elkaar. Vrijende vogels in de duinpannen van het Doniahuis.

In de puberteit kwam een andere interesse voor de natuur.

Begin jaren zeventig groeide het besef over milieuvervuiling (zure regen) en eindigheid van natuurlijke energiebronnen, ongelijke verdeling voedsel en grondstoffen op aarde, Club van Rome en kernenergie. Duurzaamheid avant la lettre.

Ik was actief in de Anti-Kernenergie-beweging. Op 16-jarige leeftijd raakten we slaags met de Duitse ME bij een van de eerste demonstraties tegen de bouw van de snelle kweekreactor bij Kalkar. Naar de middelbare school ging ik op een witte fiets met de tekst: Dag vogels, Dag vissen, Dag bloemen (zelf gemaakt) en het Ban de Bomteken.

Ik herinner me de zomervakantie in die tijd: vier weken zeilen op de Waddenzee. Er lag vaak olie op het strand. door gas- en olieboringen en PCB's (giftige stoffen) in zeehonden. Ik had toen al een hart voor natuurbehoud. Hoe kon ik nog meer mensen motiveren om Wijs met de Waddenzee te zijn.

Op een jaarvergadering van de Huizer Jachthaven heb ik als 16-jarige een vurig betoeg gehouden voor behoud van de Wad-

denzee. Ter illustratie wat dia's (zeilvakanties op het Wad) van mijn vader en de bekende blauwe sweater met het Logo wees wijs met de Waddenzee.

Het leverde ongeveer 20 nieuwe donateurs op.

Deze ervaringen in mijn jeugd hebben mij mede gevormd tot de gids die ik nu ben.

Margreet van der Valk

Wijs met de natuur: Meerkooit die zojuist het ei heeft verlaten

Twee koningszonen gaan op avontuur en komen niet meer thuis. De derde en jongste broer, Domoor, gaat ze zoeken en vindt hen. Ze trekken gezamenlijk verder en komen bij een mierenhoop. De oudste twee willen de hoop omwoelen, maar de jongste wil niet dat ze de dier-tjes lastig vallen. Dan komen ze bij een meer met veel eenden en de oudste broers willen er enkele vangen om ze te braden, maar dit voorkomt Domoor ook. Dan komen de broers bij een bijennest en de oudste broers willen er een vuur-tje onder stoken, zodat ze de honing kunnen pakken. Maar ook hier voorkomt Domoor dit en ze komen na een tijdje bij een kasteel, waar enkel stenen paarden in de stallen staan.

Ze komen bij een deur met drie sloten en een luikje en zien een grijs mannetje aan tafel zitten. Ze roepen hem, maar pas bij de derde keer gaat het mannetje staan en maakt de sloten open. Hij brengt de broers naar een rijkgevolde tafel en ze eten en drinken. Daarna gaan ze slapen en de volgende ochtend

neemt het grijze mannetje de oudste broer mee naar een stenen plaat. Daar staan drie opdrachten op, waarmee het kasteel verlost kan worden. In het bos onder het mos liggen de duizend parels van de koningsdochter. Voor zonsondergang moeten deze verzameld worden, als dit niet lukt verandert de zoeker in steen.

De oudste broer gaat op zoek, maar de opdracht wordt niet volbracht en de broer verandert in steen. De volgende dag probeert de tweede broer het en hij verzamelt tweehonderd parels, ook hij verandert in steen. Dan is Domoor aan de beurt en hij gaat huilend op een kei zitten. De mierenkoning komt er aan en gaat met vijfduizend mieren op zoek, ze vinden alle parels. Dan moet de sleutel van de slaapkamer van de koningsdochter uit het meer worden gehaald en de eenden zwemmen naar Domoor toe. Ze duiken in het water en halen de sleutel uit de diepte. Dan moet de jongste en liefste dochter van de koning aangewez-zen worden. De drie dochters slapen en

lijken precies op elkaar.

De oudste dochter heeft suiker gegeten, de tweede een beetje stroop en de jongste een lepel honing. De bijen komen en proeven de monden van de meisjes, ze blijven zitten bij de honing en de koningszoon weet nu wie de jongste koningsdochter is. De betovering wordt verbroken en iedereen wordt verlost uit de slaap. Degene die in steen werd veranderd, krijgt ook zijn normale uiterlijk weer terug. Domoor trouwt met de jongste en liefste koningsdochter en wordt koning als haar vader sterft. De andere broers kregen de andere zusters.

Uit Wikipedia, de vrije encyclopedie

De bijenkoningin is een sprookje uit *Kinder- und Hausmärchen*, de verzameling van de gebroeders Grimm, met als nummer KHM62. De oorspronkelijke naam is *Die Bienenkönigin*.

Help! Een bij ...

Verhaal

Papa en Dolf zitten lekker buiten in de zon aan de tuintafel te eten.

Waus, de hond, ligt in de schaduw van de tafel te wachten of er misschien iets lekkers op de grond valt.

‘Waaah’, roept Dolf plotseling.

Met een ruk staat hij op, gooit zijn stoel omver en slaat woest om zich heen.

‘Een wesp!’

Hij wijst naar het kleine beestje dat op de rand van zijn bord zit.

‘Ik wil nooit meer buiten eten’, schreeuwt hij. ‘Die rotbeesten komen ons altijd vervelen.’

‘Ben jij zó bang voor zo’n klein beestje?’ zegt papa lachend.

‘Dat beestje moet bang zijn van jou.’

Jij bent wel honderd keer zo groot!’

‘Ja maar ...’, zegt Dolf. ‘Die wesp kan steken.’

‘Op de eerste plaats is dat helemaal geen wesp, maar een bij die zich zit schoon te maken’, zegt papa.

‘Dat maakt niet uit’, zegt Dolf boos. ‘Bijen steken ook.’

‘En op de tweede plaats ...’, zegt papa.

‘Een bij en een wesp steken echt niet zomaar.’

Die steken alleen maar als ze bekneld zitten.

Kijk maar. Ik zal het je laten zien.’

Hij steekt zijn vinger uit en houdt die voor de bij op het bord.

Het beestje raakt met zijn voelsprieten even de vinger aan.

Dan klimt het rustig op de vinger en gaat daar verder met het schoonmaken van haar vleugeltjes.

Dolf houdt de adem in en kijkt toe met grote schrikogen.

Hij wacht op de schreeuw van papa.

Hij weet het zeker: de bij steekt papa direct gewoon in zijn vinger.

Ze zit alleen maar te kijken waar ze zal prikken.

Maar er gebeurt helemaal niets.

De bij gaat op de vinger van papa gewoon verder met haar wasbeurt.
 'Zie je wel', zegt papa.
 'Een bij steekt je niet als je haar met rust laat.
 Waarom zou ze ook?
 Wij doen haar toch helemaal geen kwaad?'
 Hij houdt zijn vinger weer op het bord.
 De bij voelt even en stapt weer over.
 Op de rand gaat ze verder alsof er niets is gebeurd.
 'Zo', zegt papa.
 'En nou niet meer bang zijn.
 Zitten en verder gewoon je boterham opeten.'
 Dolf zet voorzichtig zijn stoel recht.
 Hij gaat heel voorzichtig zitten, maar blijft de bij heel goed in de gaten houden.
 Die wandelt even later rustig over de tafel alsof ze alles eens goed wil bekijken.
 'Ik haal even een kop koffie in de keuken', zegt papa.
 Hij staat op en loopt weg.
 Dolf kijkt weer naar de tafel.
 Daar loopt de bij nog steeds rond.
 En Dolf durft zich niet te bewegen.
 Hij moet gewoon niets van die bij hebben.
 Plotseling begint ze met haar vleugels te trillen.
 En even later vliegt ze de lucht in.
 Tenminste ... dat is ze van plan.
 Maar Waus heeft de bij ook steeds in de gaten gehouden.
 Hij weet dat hij van zijn baasje niet op de tafel mag springen.
 Maar de bij zit daar nu duidelijk niet meer.
 Hap ... zegt Waus. Zijn tanden klappen op elkaar.
 En weg is de bij.
 Tevreden likkend gaat Waus weer in de schaduw van de tafel liggen.
 Alsof er niets is gebeurd.
 Dolf haalt opgelucht adem.
 Zo, denkt hij, die bij is tenminste weg.
 Even later komt papa terug en gaat zitten.
 'En?' vraagt hij aan Dolf. 'Nog last gehad van de bij ...?'
 'Nee hoor ...', zegt Dolf, 'ze is gewoon weggevlogen.'
 Hij kijkt even naar Waus en dan naar papa.
 Want hij heeft echt niet gejojkt.
 De bij is écht weggevlogen.
 Ze is alleen niet zo heel ver gekomen ...

Auteur: Hans Vermeer © Uitgeverij Zwijsen B.V.

Bron: www.leerkracht.nl

Veilig beschut liggen deze twee koolmezen in het nest dat hun moeder maakte op een weegschaal op zolder.

IVN Westerveld groene agenda

22 juni	20.00 u.	Excursie Reeënwissels in het Dwingelderveld	Parkeerplaats Spieregerweg hm.paal 4,1 te Lhee	IVN
29 juni	22.30 u.	Excursie Reeënwissels in het Dwingelderveld	Parkeerplaats Spieregerweg hm.paal 4,1 te Lhee	IVN
1 juli	13.30 u.	Opening Mythe van de Natuur Kunstmanifestatie	Bezoekerscentrum Terwisscha	SBB
13 juli	20.00 u.	Excursie Reeënwissels in het Dwingelderveld	Parkeerplaats Spieregerweg hm.paal 4,1 te Lhee	IVN
20 juli	22.00 u.	Excursie Nachtvinders in het Dwingelderveld	Bezoekerscentrum Ruinen	IVN
17 augustus	21.00 u.	Excursie Nachtvinders in het Dwingelderveld	Werkschuur Staatsbosbeheer in Lhee	IVN
1 september	morgen	Excursie Oranjewoud o.l.v. Evert de Leeuw	Oranjewoud	VWU
5 september	13.30 u.	Excursie 'Daar pluk je de vruchten van	Westeinde t.h.v. nr. 57, Dwingeloo	IVN
17 oktober	20.00 u.	Lezing over vogeltrek door Wil Grond	C.R. Frederikshaven Rijksweg 41, Uffelte	VWU
27 oktober	18.30 u.	Nacht van de nacht in het Dwingelderveld	Bezoekerscentrum Ruinen	IVN
22 november	20.00 u.	Lezing over de natuur rond Churchill door Chris Schenk	Dorpshuis De Veldkei Veldkamp 77, Havelte	VWU

In het Drents-Friese Wold werken IVN-gidsen mee in het excursieprogramma van het bezoekerscentrum in Terwisscha. Kijk voor de volledige programma's in het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld op: www.staatsbosbeheer.nl of www.natuurmonumenten.nl. Aanmelden voor alle excursies bij de bezoekerscentra: Terwisscha, tel. 0516-464040 of Ruinen, tel. 0522-472951.

Kijk voor de volledige programma's op www.ivn-westerveld.nl of op www.vogelwachtuffelte.nl.

In deze agenda zijn alleen de activiteiten opgenomen waar IVN Westerveld bij betrokken is. Ook Natuurwerkgroep Diever, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drents Landschap organiseren groene activiteiten.

Ook Vogelwacht Uffelte e.o. heeft een activiteiten programma. Informatie hierover is verkrijgbaar via het secretariaat: Parkkamp 26, 7971 AM Havelte, tel. (0521) 341640
Website: www.vogelwachtuffelte.nl

HDL = Het Drents Landschap

SBB = Staatsbosbeheer

DFW = Nationaal Park Drents-Friese Wold

DV = Nationaal Park Dwingelderveld

WARD = Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe

NWG = Natuurwerkgroep Diever

